

POSTANOWIENIE

Dnia 11 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 11 lipca 2023 r. w Warszawie,
skargi kasacyjnej M. F.

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Katowicach

z 4 marca 2020 r., I ACz 100/20,

w sprawie z wniosku M. F.

przeciwko N. S., reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego F. S.

o odmowę wykonania orzeczenia sądu państwa obcego,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 4 marca 2020 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił zażalenie od postanowienia Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 12 sierpnia 2019 r., oddalającego wniosek M.F., w którym domagała się – w trybie art. 1153²³ k.p.c. w związku z art. 21 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz. Urz. UE L 2009, Nr 7, s. 1; dalej – „rozporządzenie nr 4/2009”) - pozbawienia

wykonalności tytułu wykonawczego w postaci orzeczenia Sądu Rejonowego w Bruck an der Mur z dnia 9 grudnia 2016 r., 3 PU 194/11i (dalej – „Orzeczenie”), będącego podstawą egzekucji prowadzonej w Polsce przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Częstochowie.

W sprawie ustalono m.in., że małżeństwo wnioskodawczyni i F.S. zawarte w dniu 16 sierpnia 2003 r. zostało rozwiązane przez rozwód za porozumieniem stron na mocy orzeczenia Sądu Rejonowego w Bruck an der Mur w Austrii z dnia 26 września 2011 r. W ramach postępowania rozwodowego strony zawarły ugodę sądową, m.in. co do kwestii odnoszących się do władzy rodzicielskiej nad ich małoletnią córką – N.S. (ur. [...] 2008 r.), osobistych kontaktów z nią i alimentów. Zgodnie z ugodą, prawo do opiekowania się, wychowywania, reprezentowania i zarządzania majątkiem małoletniej przysługiwało obojgu rodzicom, a główne miejsce pobytu małoletniej miało być przy matce.

W dniu 2 sierpnia 2015 r., M.F. wraz z córką opuściły Austrię i zamieszkały w Polsce.

Postanowieniem z dnia 16 grudnia 2015 r., wydanym w sprawie 3 PS 194/11i, Sąd Rejonowy w Bruck an der Mur uchylił dotychczasowe wspólne wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rodziców nad małoletnią i wyłączną władzę rodzicielską powierzył ojcu. Postanowieniem z 25 lutego 2016 r. Sąd Krajowy w Leoben oddalił odwołanie M.F.

W dniu 12 kwietnia 2016 r. F.P. samowolnie zabrał małoletnią z Polski, i powrócił z nią do Austrii, gdzie córka stron do chwili obecnej przebywa.

Orzeczeniem wydanym w dniu 9 grudnia 2016 r. w sprawie 3 PU 194/11i (dalej – „Orzeczenie”) Sąd Rejonowy w Bruck an der Mur zobowiązał M.F. do uiszczania na rzecz córki alimentów w kwocie 451 euro płatnych miesięcznie od 12 kwietnia 2016 r. Orzeczenie jest wykonalne na terenie Austrii.

Postanowieniem z dnia 29 sierpnia 2017 r. w sprawie V Nsm 558/17 Sąd Rejonowy w Częstochowie zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w Bruck an der Mur z dnia 16 grudnia 2015 r. w sprawie 3 PS 194/11i w ten sposób, że przywrócił M.F. władzę rodzicielską nad córką.

Postanowieniem z dnia 18 stycznia 2018 r. w sprawie V Nsm 1016/17 Sąd Rejonowy w Częstochowie ustalił, że miejscem zamieszkania małoletniej N.S. jest każdorazowe miejsce zamieszkania matki.

W dniu 14 marca 2018 r. do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Częstochowie wpłynął wniosek F.S. - za pośrednictwem organu centralnego - o wszczęcie postępowania egzekucyjnego przeciwko dłużniczce M.F., celem wykonania orzeczenia Sądu Rejonowego w Bruck an der Mur z 9 grudnia 2016 r. w sprawie 3 PU 194/11i. Kwota zaległych alimentów na dzień 19 września 2017 r. wynosiła 7 952,63 euro. Postępowanie egzekucyjne, prowadzone pod sygnaturą Kmp 3/18, jest obecnie zawieszone na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Częstochowie z 5 czerwca 2018 r. wydanego w sprawie XV Co 2064/18 w trybie zabezpieczenia roszczenia uprawnionej M.F.

Małoletnia N.S. mieszka razem z ojcem w Austrii. Aktualnie wnioskodawczyni ponownie wystąpiła do sądu austriackiego o wykonanie orzeczenia sądu polskiego z 18 stycznia 2018 r., wydanego w sprawie V Nsm 1016/17.

Uznając żądanie wnioskodawczyni za bezzasadne, Sądy były zgodne, że kwestionowane przez nią Orzeczenie jest objęte zakresem zastosowania rozporządzenia nr 4/2009, które stanowi w art. 17, iż orzeczenia dotyczące zobowiązań alimentacyjnych wydane w państwie członkowskim będącym stroną Protokołu haskiego z dnia 23 listopada 2007 r. o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych (Dz. Urz. UE L 2009, Nr 331, s. 17; dalej – „Protokół haski z 2007 r.”) – w tym w Polsce i Austrii - i wykonalne w tym państwie, są wykonalne w innym państwie członkowskim bez potrzeby stwierdzenia wykonalności w tym państwie. Przypomniały, że zgodnie z art. 1153¹⁴ pkt 5 k.p.c. tytułami wykonawczymi w Rzeczypospolitej Polskiej są orzeczenia w sprawach alimentacyjnych wydane w państwach członkowskich Unii Europejskiej będących stronami Protokołu haskiego z 2007 r. oraz pochodzące z tych państw ugody i dokumenty urzędowe w sprawach alimentacyjnych, objęte zakresem zastosowania rozporządzenia nr 4/2009. W odniesieniu do tych orzeczeń sąd państwa wykonania nie bada orzeczenia pod względem zachowania gwarancji procesowych, ponieważ badanie

to zostało już dokonane przez sąd państwa członkowskiego wydania. Dłużnik nie dysponuje możliwością sprzeciwienia się uznaniu orzeczenia, nie przysługują mu też żadne środki prawne służące zaskarżeniu orzeczenia w państwie członkowskim wykonania. Zgodnie z art. 42 rozporządzenia nr 4/2009 orzeczenie wydane w jednym państwie członkowskim nie może być w żadnym przypadku przedmiotem ponownego badania co do jego istoty w państwie członkowskim, w którym dochodzi się uznania, stwierdzenia wykonalności lub wykonania. Jedyną możliwość uniknięcia wykonania orzeczenia stanowi odmowa wykonania orzeczenia na podstawie art. 21 rozporządzenia nr 4/2009, który przewiduje m.in., że właściwy organ w państwie członkowskim wykonania może odmówić, na wniosek dłużnika, wykonania, w całości lub części, orzeczenia sądu pochodzenia, gdy orzeczenie jest sprzeczne z orzeczeniem wydanym w państwie członkowskim wykonania lub z orzeczeniem wydanym w innym państwie członkowskim lub w państwie trzecim, które to orzeczenie spełnia warunki niezbędne do jego uznania w państwie członkowskim wykonania (art. 21 ust. 2 akapit 2). Przy czym orzeczenie zmieniające wcześniejsze orzeczenie w sprawie świadczeń alimentacyjnych ze względu na zmienione okoliczności nie jest uznawane za orzeczenie sprzeczne w rozumieniu akapitu drugiego (art. 21 ust. 2 akapit 3).

W ocenie Sądów *in casu* nie zachodzi żadna z przyczyn uzasadniających odmowę wykonania Orzeczenia na terenie Polski. Analizując w szczególności przesłankę odmowy przewidzianą w art. 21 ust. 2 akapit 2 rozporządzenia nr 4/2009, Sądy doszły do wniosku, że Orzeczenie nie jest sprzeczne z innym orzeczeniem wydanym w państwie członkowskim, spełniającym warunki jego uznania. O sprzeczności takiej bowiem można mówić jedynie w przypadku tożsamości podmiotowej i przedmiotowej spraw będących przedmiotem orzeczeń. Przesłanki zaś tożsamości przedmiotowej nie spełniają powołane przez wnioskodawczynię postanowienia Sądu Rejonowego w Częstochowie z dnia 29 sierpnia 2017 r. i z dnia 18 stycznia 2018 r. wydane w sprawach V Nsm 558/17 i V Nsm 1016/1 (dalej łącznie – „Postanowienia Sądu Rejonowego”), gdyż dotyczą one kwestii szeroko rozumianej odpowiedzialności rodzicielskiej, a nie obowiązku alimentacyjnego. Zdaniem Sądu Okręgowego, o ile mogą one ewentualnie stanowić przyczynek do zmiany w przyszłości decyzji w zakresie zobowiązania

alimentacyjnego (w przypadku faktycznego zamieszkania córki z wnioskodawczynią), o tyle nie ma podstaw do przyjęcia rozszerzającej wykładni przesłanki sprzeczności Orzeczenia z innym orzeczeniem wydanym w państwie wykonania, którego przedmiotem nie jest obowiązek alimentacyjny.

Skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Apelacyjnego wniosła wnioskodawczyni, zaskarżając je w całości. Zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 21 ust. 2 akapit 2 rozporządzenia nr 4/2009 w związku z art. 1153²³ k.p.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut zmierza w istocie do wykazania, że wbrew stanowisku Sądów *meriti* do odmowy wykonania orzeczenia na podstawie art. 21 ust. 2 akapit 2 rozporządzenia nr 4/2009, tj. ze względu na jego sprzeczność z orzeczeniem wydanym w państwie członkowskim wykonania, nie jest niezbędne stwierdzenie tożsamości przedmiotowej obu orzeczeń. Zdaniem skarżącej wykładnia przyjęta przez Sądy jest sprzeczna z wykładnią językową art. 21 ust. 2 akapit 2 rozporządzenia nr 4/2009, który – przeciwnie np. do art. 22 ust. 1 a) rozporządzenia Rady (WE) nr 1896/2006 z dnia 12 grudnia 2006 r. ustanawiającego postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty (Dz. Urz. UE L 2006, Nr 399, s. 1; dalej – „rozporządzenie nr 1896/2006”), przewidującego możliwość odmowy wykonania europejskiego nakazu zapłaty, jeżeli nie można go pogodzić z wcześniejszym orzeczeniem, wydanym w odniesieniu do tego samego przedmiotu sporu – nie formułuje wymagania tożsamości przedmiotowej. W konsekwencji, zważywszy, że w świetle Postanowień Sądu Rejonowego córka powinna przebywać z nią (do czego ojciec się nie zastosował), co wyklucza zapłatę alimentów do rąk jej ojca zgodnie z Orzeczeniem, jak również że w odniesieniu do drugiego z Postanowień Sąd Rejonowy w Częstochowie w dniu 18 marca 2019 r. wystawił świadectwo określone w art. 39 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności

rodzicielskiej (Dz. U. L 2002, Nr 338, s. 1.) - ocenił zatem, że postanowienie to wiąże się z wydaniem małoletniej N.S. jej matce i umożliwia powrót dziecka do Polski, do miejsca zamieszkania matki w C. - Sądy powinny odmówić jego wykonania.

Rozpatrując argumentację wnioskodawczyni, należy zgodzić się z jej oceną – mającą wsparcie w zgodnych poglądach doktryny - że sposób unormowania konfliktu orzeczeń w sprawach alimentacyjnych różni się od pozostałych przypadków, w których orzeczenie sądu państwa członkowskiego uzyskuje automatyczną wykonalność na obszarze Unii Europejskiej. O ile bowiem w systemie ETE, europejskim postępowaniu nakazowym i europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń orzeczenie wykluczające wykonanie musi być – co wynika z wyraźnego brzmienia przepisów - wcześniejsze aniżeli orzeczenie przedstawione do wykonania oraz wydane w tej samej sprawie i między tymi samymi stronami (por. art. 21 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 805/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (Dz. Urz. UE L 2004, Nr 143, s. 15), art. 22 ust. 1 rozporządzenia nr 1896/2006 oraz art. 22 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 861/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. ustanawiające europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń (Dz. Urz. UE L 2007, Nr 199, s. 1) i w takim przypadku wyklucza wykonanie, o tyle w sprawach alimentacyjnych krąg orzeczeń mogących (fakultatywnie) uzasadniać odmowę wykonania jest szerszy. Przepis art. 21 ust. 2 rozporządzenia nr 4/2009 rzeczywiście nie wymaga, aby chodziło o orzeczenie wydane w tej samej sprawie i między tymi samymi stronami, co uwzględnia specyfikę spraw objętych rozporządzeniem nr 4/2009, w których do wzajemnie wykluczających się skutków mogą także prowadzić orzeczenia o innym przedmiocie (np. orzeczenie orzekające rozwód oraz zasądzające alimenty wynikające ze stosunku małżeństwa). Ponadto kolidujące orzeczenie nie musi być wcześniejsze niż przedstawione do wykonania, a sąd może według swojego uznania przyznać pierwszeństwo wcześniejszemu lub późniejszemu z kolidujących rozstrzygnięć.

Tym niemniej, mimo częściowo błędnego uzasadnienia, zaskarżone postanowienie Sądu Apelacyjnego odpowiada prawu. Wbrew bowiem założeniu

skarżącej samo sądowe ustalenie miejsca pobytu córki przy matce, bez faktycznej zmiany tego miejsca (córka faktycznie mieszka przy ojcu), wyłącza możliwość żądania przez nią alimentów na rzecz córki, przywrócenie zaś władzy rodzicielskiej nie ma w ogóle znaczenia, skoro obowiązek alimentacyjny obciąża rodziców dziecka niezależnie od tego, czy rodzicom tym przysługuje władza rodzicielska. W apelacji wnioskodawczyni twierdziła, że jako osoba, która powinna sprawować pieczę nad dzieckiem, nie powinna być obowiązana do płacenia alimentów. Tymczasem jest jasne, że jak długo córka jest *de facto* na utrzymaniu ojca, tak długo matka nie jest zwolniona z pieniężnego obowiązku alimentacyjnego (por. art. 135 § 2 k.r.o.), na co zwracał uwagę Sąd Okręgowy i co znajduje pośrednie potwierdzenie w orzecnictwie (por. np. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna z dnia 16 kwietnia 1977 r., III CZP 14/77, OSNCP 1977, nr 7, poz. 106, gdzie wskazano, że jeżeli wskazana w wyroku osoba jako przedstawiciel ustawowy, mimo utraty uprawnienia do reprezentacji, utrzymuje nadal osobę małoletnią, np. w razie wydania przed sąd opiekuńczy postanowienia o umieszczeniu dziecka w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej, gdy pomiędzy wydaniem orzeczenia i jego wykonaniem z reguły upływa pewien okres, uprawnienie do pobierania alimentów przysługuje dotychczasowemu przedstawicielowi ustawowemu, a rodzicom zastępczym i placówkom opiekuńczo-wychowawczym uprawnienie do pobierania przyznanych dziecku alimentów przysługuje dopiero od chwili przejęcia pieczy nad osobą małoletnią; por. też uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1966 r., III CZP 72/66, OSNCP 1967, nr 1, poz. 13).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(K.L.)

[ms]

